

2013-03-13
Dnr 400-2011:3033

Rapport

efter kvalitetsgranskning av studie- och yrkes-
vägledningen vid den fristående grundskolan
Alfaskolan i Solna

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Alfaskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledningen i grundskolan under hösten 2012 och våren 2013. Syftet med granskningen är att undersöka om eleverna på de granskade skolorna får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan och att verksamheten är av kvalitet enligt på förhand definierade kriterier. Granskningen vid Alfaskolan i Solna kommun ingår i denna kvalitetsgranskning.

Alfaskolan i Solna besöktes den 22 och 23 januari 2013. Ansvariga inspektörer är Bellita Torén och Susanne Smith. I denna rapport redovisar Skolinspektionen sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av studie- och yrkesvägledningen i grundskolan genomförs i totalt 26 kommunala och åtta fristående slumpvis utvalda skolor. I Solna kommun granskas även den fristående skolan Ängkärrskolan samt de kommunala skolorna Bagartorpsskolan och Bergshamraskolan. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger den övergripande rapporten en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra granskade skolor. Det enskilda beslutet placeras därmed i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Alfaskolan

På den fristående skolan Alfaskolan i Solna går 348 elever i årskurserna 1 – 9. Skolan har också förskoleklass. Alfaskolan har naturvetenskaplig profil och eleverna söker till skolan från flera olika kommuner. För studie- och yrkesvägledningen finns en utbildad studie- och yrkesvägledare anställd på 20 procent.

Av nationell statistik framgår att av 27 elever i årskurs 9 läsåret 2011/2012 är 100 procent av eleverna behöriga till yrkesprogram och lika många till högskoleförberedande program. Nationell statistik visar att elevernas meritvärde i årskurs 9 är 286 jämfört med 211 för riket.

Resultat

1. Eleverna får kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att de kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

1.1 Eleverna har tillgång till en kontinuerlig vägledning och en vägledning inför val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Här undersöks om eleverna har tillgång till studie- och yrkesvägledare eller annan personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning tillgodoses. Vidare granskas om studie- och yrkesvägledningen ges kontinuerligt i utbildningen. Slutligen undersöks om vägledning och information inför gymnasievalet organiseras på ett sätt som ger eleverna underlag och förutsättningar att kunna göra väl underbyggda val av gymnasieutbildning.¹

Vid Alfaskolan finns en utbildad studie- och yrkesvägledare anställd på 20 procent för arbetet med vägledning. Studie- och yrkesvägledningen vid Alfaskolan är i huvudsak inriktad mot eleverna i årskurserna 8 och 9 och valet till gymnasiet. Eleverna berättar att deras första kontakt med studie- och yrkesvägledaren är i årskurs 8 inför elevernas praktiska arbetslivsorientering (prao).

Av dokument Skolinspektionen tagit del av avseende studie- och yrkesvägledning vid Alfaskolan framgår bland annat följande. Alfaskolans mål för studie- och yrkesvägledningen är att eleverna i årskurs 9 ska ha kännedom om olika arbetsplatser och yrken, ha kunskaper om gymnasieskolans olika program och kännedom om vilka olika möjligheter som ges för fortsatt utbildning eller ar-

¹ 2 kap. 29 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

bete och kunna granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden. Då målen inte är nedbrutna är de svåra att utvärdera uppger rektorn i intervju. Rektorn uppger vidare att hon och studie- och yrkesvägledaren planerar arbetet med studie- och yrkesvägledningen i samråd. Studie- och yrkesvägledaren ansvarar för gymnasievalet. Formerna för elevernas prao utarbetar studie- och yrkesvägledaren tillsammans med lärarna

Skolinspektionen har inför granskningen tagit del av studie- och yrkesvägledarens arbetsbeskrivning för läsåret 2012/13. I arbetsbeskrivningen anges bland annat att studie- och yrkesvägledaren förväntas samarbeta med lärarna så att informations- och vägledningsinsatser kopplas samman med undervisningen samt ha kompetens när det gäller behörighets- och urvalsregler såväl till gymnasieskolan som till vidare studier och ha kunskaper om arbetslivet. Enligt arbetsbeskrivningen ska studie- och yrkesvägledaren ansvara för Alfaskolans studiebesöksprogram och för organisering av elevernas prao. Vidare ska hon erbjuda vägledningssamtal, bidra till att elevernas studie- och yrkesval baseras på en balans mellan personliga intressen, preferenser och förutsättningar och saklig information om arbetslivets kvalifikationskrav och om hur arbetsmarknaden ser ut inom olika yrkesområden. Det ingår också enligt arbetsbeskrivningen att lära eleverna kritiskt granska information och bli medvetna om vilket ansvar de har för sina studie- och yrkesval. Vidare ingår att organisera informationsinsatser så att de når alla elever och att informationen är aktuell, tillförlitlig och tillgänglig när eleverna behöver den. I arbetsbeskrivningen anges slutligen att studie- och yrkesvägledaren ska samverka med elevhälsan så att elever i behov av särskilt stöd ges goda möjligheter till framtida studie- och yrkesval.

Studie- och yrkesvägledaren inleder arbetet med att förbereda eleverna inför gymnasievalet i årskurs 8. Hon berättar i intervju att eleverna då får en första gemensam information om gymnasievalet och om prao. En del elever får även ett första vägledningssamtal i årskurs 8. Studie- och yrkesvägledaren uppger att hon genom skolans speciallärare, klassföreståndare och rektorn får information om elever som kan behöva extra vägledningsinsatser.

Tidigt på hösten i årskurs 9 har studie- och yrkesvägledaren två lektionspass då hon informerar eleverna om de olika gymnasieprogrammen. Studie- och yrkesvägledaren bjuder in elevernas vårdnadshavare till informationsmöte samt att vid behov ta kontakt med studie- och yrkesvägledaren.

Studie- och yrkesvägledaren uppger i intervju att de individuella vägledningssamtalen med eleverna påbörjas på höstterminen i årskurs 9, innan eleverna besöker gymnasiemässan i Älvsjö i Stockholms kommun. Studie- och yrkesvägledaren uppger att hon har vägledningssamtal med alla elever och att vissa

elever kommer på flera samtal. *"Man får en tid och får boka fler tider vid behov, man kan också maila och man får svar direkt"* berättar elever i intervju. Enligt lärarna träffar studie- och yrkesvägledaren helst eleven själv vid det första samtalet för att därefter träffa vårdnadshavare.

Studie- och yrkesvägledaren ska, enligt läroplanen, förutom att vägleda och informera eleverna inför fortsatt utbildning och yrkesinriktning, också vara ett stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

Lärarna berättar att de får kompetensutveckling inom området studie- och yrkesvägledning genom att studie- och yrkesvägledaren deltar i lärarkonferenserna. Studie- och yrkesvägledaren har vid sådana tillfällen informerat lärarna om skollagen och om att alla elever ska ha tillgång till vägledning.

Studie- och yrkesvägledaren är inte med i något arbetslag. Enligt lärarna har personalen sin mötesdag samma dag som studie- och yrkesvägledaren är på skolan och det blir därför naturligt att vägledningsfrågor tas upp när det behövs. Lärarna framhåller dock att det kanske skulle vara bra om studie- och yrkesvägledaren ingick i elevhälsoteamet för att få en helhetsbild av eleverna.

Studie- och yrkesvägledaren uppger att hon deltar vid klasskonferenserna, men att hon inte känner till om lärarna tar upp yrken och arbetsliv med eleverna i undervisningen. De lärare som har elever i årskurs 9 berättar att de har mycket kontakt med studie- och yrkesvägledaren. Vid intervjun framkommer också att lärare i lägre årskurser uppfattar att studie- och yrkesvägledaren är tillgänglig för vägledningsfrågor. Studie- och yrkesvägledaren upplever dock att vägledningsfrågor inte ges utrymme i undervisningen.

Skolinspektionen har för granskningen låtit samtliga elever i årskurs 9 svara på en enkät om gymnasievalet och skolans insatser i samband med valet (svarsfrekvens 83 procent). I enkäterna har hälften av eleverna svarat *"nej"* på frågan om lärarna i undervisningen pratar om frågor som har att göra med arbetslivet. De ämnen eleverna tar upp i enkäten som ämnen där arbetsliv diskuteras är svenska, samhällskunskap och de naturorienterande ämnena. Elever uppger i intervju att *"Det skulle vara bra om lärarna och studie- och yrkesvägledaren samarbetade mera, då skulle hon få information om oss och våra förmågor och intressen"*.

I intervjuer med rektorn, studie- och yrkesvägledaren och lärarna framkommer att ett arbete påbörjats i syfte att integrera arbetet med vägledning i utbildningen. Som en del i arbetet har studie- och yrkesvägledaren tagit fram ett arbetsplatsbesöksprogram med syftet att ge eleverna inblick i närsamhället och dess arbetsliv så att eleverna så småningom ska kunna göra väl övervägda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Från förskoleklass till årskurs 9 ska eleverna göra minst ett arbetsplatsbesök varje läsår. Studie- och yrkesvägledaren

berättar att lärarna har kommit med förslag på arbetsplatser att besöka. Skolans ambition är, enligt studie- och yrkesvägledaren att eleverna ska samla information, intryck och reflektioner under sina arbetsplatsbesök i en bok ("yrkesboken") och på så sätt ha en egen erfarenhetsbank att relatera till inför sitt eget studie- och yrkesval. Lärarna berättar att de utvärderar besöken tillsammans med eleverna utifrån frågeställningar som exempelvis i vilken mån besöket var lämpligt för årskursen och om det passade in i undervisningen. Enligt lärarna är syftet med besöken att erbjuda eleverna "ett smörgåsbord" inför framtida arbetsliv. De uppger vidare att de vill väcka tankar hos eleverna som "det här verkar spännande-hur ska jag göra för att nå dit?"

Eleverna besöker gymnasimässan i Stockholm tillsammans med lärare från skolan. Lärarna uppger i intervju att de inför besöket diskuterar med eleverna att skolorna kan locka med olika erbjudanden och berättar att eleverna efter besöket på mässan ger exempel på erbjudanden som träningskort och datorer. Eleverna uppger dock i intervjuerna att det är lätt att genomskåda skolornas marknadsföringsknep.

En majoritet av eleverna i årskurs 9 uppger i enkäten att den information de fått inför gymnasievalet har gett en klar bild av vad olika utbildningar innebär.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna vid Alfaskolan har tillgång till en utbildad studie- och yrkesvägledare och att de får information och vägledning inför val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Dock är studie- och yrkesvägledningen i huvudsak koncentrerad till årskurserna 8 och 9. Alfaskolan har påbörjat ett arbete med arbetsplatsbesök i syfte att integrera vägledningsfrågor i utbildningen. Vidare används studie- och yrkesvägledarens kompetens till att informera lärarna om studie- och yrkesvägledningsfrågor. Enligt Skolinspektionen behöver dock samarbetet mellan lärare och studie- och yrkesvägledaren utvecklas. För att säkerställa att elever under hela sin utbildning i grundskolan ges vägledning behöver studie- och yrkesvägledningsfrågorna organiseras så att vägledningsfrågor uppfattas som ett uppdrag för hela skolan.

1.2 Skolan bidrar till att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken.

Här undersöks om studie och yrkesvägledningen utgår från, och anpassas efter varje elevs behov så att eleverna får det stöd de behöver för att kunna fatta individuella och välgrundade val till gymnasieskolan. Vidare granskas om skolan medvetet arbetar för att eleverna ska utveckla förmågor som behövs för att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval, kritiskt granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden. En övergripande frågeställning är om skolan bidrar till att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken. I detta ingår även att eleverna får inblick i närsamhället och dess arbetsliv och kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Slutligen granskas skolans arbete med att motverka att elevernas studie- och yrkesval begränsas av kön, social och kulturell bakgrund eller av eventuella funktionsnedsättningar.²

Av både elevintervjuer och enkäter framgår att en majoritet av eleverna vid Alfaskolan vid tiden för granskningen vet vilket gymnasieprogram de ska välja, men att valet av skola är osäkert. De flesta elever uppger att de kommer att välja naturvetenskapsprogrammet. Enligt eleverna har den egna skolans naturvetenskapliga profil betydelse för deras val. Vid elevintervjuerna framkommer att elevernas uppfattning är att naturvetenskapsprogrammet är det bredaste gymnasieprogrammet och ger flest möjligheter för framtiden.

I intervjuer uppger eleverna vidare att det är eget intresse, familj och Alfaskolans profil som styr deras val av gymnasieprogram. I enkäterna framkommer att elevernas val mest påverkas av vårdnadshavarna och information från skolan, följt av information från internet och kamrater.

Studie- och yrkesvägledaren följer upp elevernas val till gymnasiet och återkopplar resultaten till rektorn och lärarna. Rektorn uppger i intervju att drygt 60 procent av skolans elever väljer naturvetenskapsprogrammet.

Alla elever Skolinspektionen intervjuar har haft individuella vägledningssamtal. Enligt studie- och yrkesvägledaren arbetar hon i vägledningssamtalen med att stärka eleverna i att våga välja. Hon är dock tveksam till i vilken grad hon lyckas då även elever som uttryckt att de vill välja ett yrkesprogram, trots det väljer ett högskoleförberedande program. Studie- och yrkesvägledaren uppger att vårdnadshavare och skolans naturvetenskapliga profil påverkar elevernas val. Mer än hälften av eleverna väljer naturvetenskapsprogrammet.

² 10 kap. 2 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

I enkäten uppger en majoritet av eleverna att vägledningssamtalen hjälpt dem förstå vilken utbildning de behöver ha för att kunna få det arbete de är intresserade av. Det framgår dock att pojkar i högre utsträckning än flickor upplever att vägledningssamtalet gett dem information om arbeten de inte själva tänkt på. Önskemål som framkommer i enkäten är bland annat tidigare vägledningssamtal.

Studie- och yrkesvägledaren har inte gjort någon uppföljning av hur eleverna upplever arbetet med vägledning, men uppger att hon har funderat på det. *"Det är ju det som är svårt med det här jobbet; man vet inte om man gör ett bra jobb"*, uppger hon vid intervjun. Även rektorn uppger i intervju att skolan inte gör någon uppföljning av vägledningsarbetet med eleverna.

Eleverna vid Alfaskolan har praktisk arbetslivsorientering (prao) under två veckor i årskurs 8. Syftet med praon är, enligt rektorn, att eleverna ska få prova på arbetslivet och gärna inom ett naturvetenskapligt yrke. Eleverna skaffar platserna själv och det blir enligt studie- och yrkesvägledaren ofta arbetsplatser i närområdet. Eleverna får skoluppgifter i samhällskunskap under praon. Skoluppgifterna är dock i huvudsak kopplade till ämnesundervisningen generellt, och inte en del i att förbereda eleverna inför framtida studie- och yrkesval, enligt studie- och yrkesvägledaren. Elever uppger i intervju att de efter praoperioden redovisar muntligt inför klassen var de har varit och vad de har gjort.

Enligt studie- och yrkesvägledaren är det svårt att hitta praoplatser i syfte att visa på yrken som eleverna inte känner till. Alla elever Skolinspektionen intervjuar tycker trots detta att praon varit bra. De uppger att det är bra att komma ut på en arbetsplats och se hur det fungerar, att få ta ansvar och att få arbetskamrater. De beskriver vidare att praon har gett mycket och bidragit till att hjälpa dem att komma fram till ett val eller att få ett sommararbete. Lärarna utvärderar praon muntligt tillsammans med eleverna, men det sker inte systematiskt enligt rektorn.

Enligt rektorn arbetar lärarna medvetet med att ge eleverna möjlighet att utveckla förmågor som kritisk granskning och uppger att skolan arbetar aktivt med att få elever involverade i sin utbildning. Eleverna berättar i intervjuer att lärarna ger exempel på hur eleverna kan tänka kritiskt och att de i bland annat ämnet samhällskunskap granskar nyhetsartiklar.

Skolan har, enligt läroplanen, ett ansvar för att elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund. Även om skolan har en naturvetenskaplig profil uppfattar lärarna att eleverna väljer det program i gymnasieskolan de själva vill. Enligt elever väljer pojkar oftare naturvetenskapsprogrammet och flickor oftare samhällsvetenskapsprogrammet. *"Killar är bättre på matte, tjejer är mer sociala"* säger pojkar i intervju. Av enkäterna

framgår dock att elevernas val inte nämnvärt skiljer sig åt. Såväl flickor som pojkar väljer i huvudsak naturvetenskapsprogrammet. Enligt rektorn är det inte någon skillnad i elevernas val beroende på kön, social eller kulturell bakgrund och hon uppger att skolan arbetar med dessa frågor i värdegrundsarbetet. Vidare betonar rektorn lärarnas tilltro till elevernas förmåga.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna vid Alfaskolan får inblick i närsamhället och dess arbetsliv, dels genom den prao eleverna har i årskurs 8 och dels genom de arbetsplatsbesök skolan anordnar i olika årskurser. Mot bakgrund av skolans profil och då eleverna generellt inte erbjuds individuella vägledningssamtal förrän i årskurs 9 är det, enligt Skolinspektionen, betydelsefullt att hela skolan arbetar medvetet ända från de lägre årskurserna för att eleverna ska utveckla förmågor för att kunna göra väl underbyggda individuella studie- och yrkesval.

2. Rektor ger riktlinjer och förutsättningar för vägledningen så att den blir hela skolans ansvar.

Här undersöks att rektorn ser till att det finns riktlinjer för hur studie- och yrkesorienteringen ska organiseras. Att det finns system och rutiner för planering, uppföljning och utvärdering av målen för studie- och yrkesvägledningen, att det systematiska kvalitetsarbetet avseende studie- och yrkesvägledningen finns dokumenterat och att resultaten från uppföljningar och utvärderingar används till att förbättra kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen. Vidare granskas att rektorn ger riktlinjer och förutsättningar för att studie- och yrkesvägledningen blir ett uppdrag för hela skolan och att rektorn ser till att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter inom studie- och yrkesvägledningen.³

Alfaskolan har, som tidigare framkommit i denna rapport, en utbildad studie- och yrkesvägledare som arbetar med studie- och yrkesvägledning i Alfaskolan sammanlagt 20 procent. Rektor är chef för studie- och yrkesvägledaren och ansvarar för resursfördelningen på skolan. Alfaskolans rektor har kännedom om kraven för studie- och yrkesvägledning och ser betydelsen av en fungerande studie- och yrkesvägledning för skolan.

För studie- och yrkesvägledaren i Alfaskolan finns en arbetsbeskrivning som Skolinspektionen tagit del av. I denna anges, som tidigare nämnts, skolans för-

³ 2 kap. 9-10 §§ skollagen Lgr 11 avsnitt 2.8 4 kap. 4-6 §§ skollagen

väntningar på studie- och yrkesvägledaren. Det handlar bland annat om att studie- och yrkesvägledaren ska ha ett nära samarbete med lärarna så att informations- och vägledningsinsatser kopplas samman med undervisningen, ha kompetens vad gäller behörighets- och urvalsregler såväl till gymnasieskolan som till vidare studier samt ha kunskaper om arbetslivet.

Enligt studie- och yrkesvägledaren planerar hon studie- och yrkesvägledningen och förankrar detta hos rektorn. Arbetet följs upp i medarbetarsamtalet med rektorn. Dock finns det inga rutiner eller system för uppföljning och utvärdering av arbetet. Rektorn och studie- och yrkesvägledaren uppger exempelvis att de inte har kännedom om hur eleverna upplever vägledningen.

Som tidigare framkommit i denna rapport erbjuds eleverna information om de program som finns inom gymnasieskolan. I arbetsbeskrivningen för studie- och yrkesvägledaren nämns att skolans förväntningar på studie- och yrkesvägledaren bland annat är att samarbeta med lärarna i syfte att informations- och vägledningsinsatser kopplas samman med undervisningen. Skolinspektionens granskning visar att Alfaskolan har påbörjat ett arbete i syfte att integrera vägledningsfrågor i utbildningen. Enligt Skolinspektionen behöver dock samarbetet mellan lärare och studie- och yrkesvägledaren utvecklas ytterligare.

Det framkommer också att studie- och yrkesvägledningen i huvudsak är koncentrerad till årskurserna 8 och 9 och handlar i första hand om vägledning och information inför elevernas val till gymnasieskolan. För att säkerställa att elever under hela sin utbildning i grundskolan ges vägledning ser Skolinspektionen det som angeläget att rektorn tar ansvar för att studie- och yrkesvägledningsfrågorna organiseras så att de uppfattas som ett uppdrag för hela skolan. På detta sätt kan information och vägledning utformas så att alla elever får en helhetsbild över vilka utbildningsmöjligheter som finns för att göra väl underbyggda individuella val.

Enligt rektorn kommer alla elever in på sina förstahandsval till gymnasieskolan. Cirka 60 procent av eleverna väljer naturvetenskapsprogrammet. Endast ett fåtal elever väljer ett yrkesprogram. Rektor uppger att könsfördelningen vad gäller gymnasievalet är jämn. Studie- och yrkesvägledaren följer upp elevernas val och presenterar detta för rektorn och lärarna i skolan.

Enligt den representant för huvudmannen som Skolinspektionen intervjuat är det svårt att följa upp elevernas val efter påbörjade studier på gymnasieskolan då eleverna väljer så många olika skolor. Det är heller inte prioriterat att följa upp valet. Han säger att skolans elever har så höga meritvärden att de kommer in på sina förstahandsval. Skolans naturvetenskapliga profil påverkar förstas gymnasievalet, enligt huvudmannen. *"Det går inte att trola bort i elevernas val att*

skolan har en akademisk profil. Det är svårt att knyta praktisk utbildning till skolan", säger han.

Rektorn uppger i intervju att skolan har mål för studie- och yrkesvägledningen, men att dessa mål är övergripande och svåra att följa upp. *"Målen är inte utvärderingsbara, vi måste tänka på det en gång till",* säger hon. Rektorn berättar att hon i samtal med studie- och yrkesvägledaren förvissar sig om att studie- och yrkesvägledaren är insatt i gymnasieskolan och de olika valmöjligheterna samt i de nationella målen. *"Vi förvissar oss också om att studie- och yrkesvägledaren har kännedom om eleverna",* säger rektorn.

Enligt läroplanen ingår i rektors ansvar förutom att utveckla utbildningen också att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp utbildningen samt se till att detta arbete är dokumenterat. Det framgår av intervjun med rektorn att studie- och yrkesvägledningen inte planeras som en del av skolans verksamhet och inte heller följs upp och utvärderas inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete.

Rektorn uppger att lärarna får information om de nya tillträdesreglerna till gymnasieskolan och om de nationella målen för studie- och yrkesvägledning av skolans studie- och yrkesvägledare. Studie- och yrkesvägledaren uppger att hon väljer kompetensutveckling och att hennes kompetensutveckling sällan styrs av rektorn eller huvudmannen. Hon framhåller vikten av kontinuerlig kompetensutveckling för att ha uppdaterade kunskaper inom vägledningsområdet samt aktuella kunskaper om arbetsmarknaden.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolan har påbörjat ett arbete i syfte att integrera vägledningsfrågor i utbildningen. Rektorn behöver dock ta ansvar för att detta arbete vidareutvecklas och organisera studie- och yrkesvägledningsfrågorna så att dessa uppfattas som ett uppdrag för hela skolan.

Vidare behöver rektorn ta ansvar för att studie- och yrkesvägledningen systematiskt och kontinuerligt planeras och följs upp samt se till att detta arbete är dokumenterat för att säkerställa att eleverna får den studie- och yrkesvägledning eleverna enligt skollagen och läroplanen har rätt till.

För att studie- och yrkesvägledaren och lärarna professionellt ska kunna utföra sina uppgifter inom studie- och yrkesvägledningen behöver rektorn ta ansvar för att såväl studie- och yrkesvägledaren som lärarna får den kompetensutveckling som krävs. En studie- och yrkesvägledare behöver, för att ha uppdaterade kunskaper om de snabba förändringar som sker på arbetsmarknaden och i

utbildningsväsendet, kontinuerligt utveckla sin kompetens för att ha möjlighet att upprätthålla och utveckla kvaliteten inom studie- och yrkesvägledningen.

3. Huvudmannen tar ansvar för att skolornas studie- och yrkesvägledning fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Här undersöks att huvudmannen ger skolorna förutsättningar att ge eleverna den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till. Vidare granskas att huvudmannen tar ansvar för att skolorna har tillgång till personal med sådan kompetens som krävs för att få arbeta med studie- och yrkesvägledning och att rektorer, lärare och studie- och yrkesvägledare får kompetensutveckling för att kunna utföra sina uppdrag. Här undersöks också att huvudmannen har system och rutiner för planering, uppföljning och utvärdering av verksamheten, att kvalitetsarbetet dokumenteras och att resultaten används för att förbättra kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen.⁴

Alfaskolan har tillgång till en utbildad studie- och yrkesvägledare. Rektorn är ansvarig chef för studie- och yrkesvägledningen.

Den representant för huvudmannen, som Skolinspektionen intervjuat, uppger att det är rektorn som fördelar resurser för studie- och yrkesvägledningen och att huvudmannen följer upp hur resurserna fördelas. Resursfördelningen är baserad på antal elever i skolan. Om rektorn behöver utöka resurserna för studie- och yrkesvägledningen får hon omfördela befintliga medel eller motivera varför en utökad budget för detta ändamål behövs.

Det framkommer vidare att huvudmannen lägger ansvaret på rektorn vad gäller att tillgodose elevernas rätt till studie- och yrkesvägledning. Huvudmannen följer upp arbetet och resultatet av detta i form av besök och dialog med rektorn en gång per månad vad gäller verksamheten över lag. Rektorn ansvarar för att ta fram plandokument och resultatanalyser. Huvudmannen uppger att han försäkrar sig om att studie- och yrkesvägledaren informerar om gymnasieval och betygssystem samt att skolan har en plan för studie- och yrkesvägledningsfrågor. Vidare uppger huvudmannen att när han ställer frågor om studie- och yrkesvägledning brukar han få svaret att skolan är nöjd med studie- och yrkesvägledarens insatser. Dock finns det ingen dokumenterad uppföljning av i vilken grad studie- och yrkesvägledarens arbetsuppgifter, i enlighet med arbetsbeskrivningen, stämmer överens med insatserna. Det finns heller ingen uppföljning av elevernas uppfattning av studie- och yrkesvägledningen.

⁴ 2 kap. 8, 29-30 §§ skollagen 4 kap. 3-6 §§ skollagen 10 kap. 2 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

Huvudmannen känner till att studie- och yrkesvägledningen inte ingår i skolans systematiska kvalitetsarbete men uppger att rektorn har kunskaper om skolans arbete med studie- och yrkesvägledning. Han uppger vidare att skolans resultat följs upp med hjälp av så kallade styrkort (en metod för att följa upp skolans arbete i förhållande till nationella mål) och uppger att även studie- och yrkesvägledning finns med som ett område som följs upp med hjälp av styrkorten. Dock finns det ingen dokumentation av resultaten av skolans arbete med studie- och yrkesvägledning.

För att lärarna och studie- och yrkesvägledaren ska ha möjlighet att vägleda eleverna måste de ha aktuell kunskap om vägledningsområdet samt aktuella kunskaper om arbetsmarknaden. Huvudmannen för Alfaskolan uppger till Skolinspektionen att kompetensutveckling är ett område som behöver ses över. *"Studie- och yrkesvägledarna är ofta anställda på flera skolor och ingår inte i vår in-ternutbildning",* säger han.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att huvudmannen tagit ansvar för att eleverna vid Alfaskolan har tillgång till en utbildad studie- och yrkesvägledare. Huvudmannen behöver dock säkerställa att studie- och yrkesvägledningen följs upp som en del av skolans systematiska kvalitetsarbete. I detta ingår planering, uppföljning och utvärdering av målen för studie- och yrkesvägledningen. Skolinspektionen betonar i detta sammanhang att det är huvudmannens ansvar att se till att det finns system och rutiner för hur verksamheten ska följas upp, utvärderas och dokumenteras.

Huvudmannen behöver vidare säkerställa att studie- och yrkesvägledningen organiseras så att eleverna får tillgång till studie- och yrkesvägledning under hela sin utbildning i grundskolan.

Det är vidare angeläget att huvudmannen säkerställer att såväl studie- och yrkesvägledaren som lärarna får regelbunden kompetensutveckling.

Syfte och frågeställningar

Syftet med granskningen är att bedöma om den granskade huvudmannen och skolan ger eleverna tillgång till den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan. Skolinspektionen bedömer kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen och uppskattar verksamhetens ändamålsenlighet att förbereda eleverna för aktiva livsval.

Utvärderingar och forskning inom området visar att studie- och yrkesvägledningen ofta är lågt prioriterad i skolan och att det generellt finns brister i planering, uppföljning och utvärdering av vägledningen hos både skolor och huvudmän. Med utgångspunkt i detta granskar Skolinspektionen kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen i relation till det ansvar som rektor och huvudman har för att studie- och yrkesvägledningen utformas så att den når de nationella målen.

Följande tre frågeställningar ligger till grund för att kunna svara på den övergripande frågeställningen *om eleverna på skolan får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan*:

- *Ges alla elever tillgång till kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att eleverna kan göra medvetna och väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning?*
- *Ger rektorn riktlinjer och förutsättningar för vägledningen så att den blir hela skolans ansvar?*
- *Tar huvudmannen ansvar för att skolornas studie- och yrkesvägledning fungerar på ett tillfredsställande sätt?*

Metod och material

Inför granskningen på skolan har inspektörerna tagit del av dokument med relevans för skolans studie- och yrkesvägledning och även genomfört en enkätundersökning med elever i två årskurser.

Vid skolbesöket har inspektörerna genomfört intervjuer med rektor, studie- och yrkesvägledare lärare och elever. I granskningen ingår även en intervju med en representant för huvudmannen.

Besöket har avslutats med en återkoppling till rektor där inspektörerna redogör för Skolinspektionens preliminära bedömningar.

Dokumentstudier, enkäter och intervjuer utgör tillsammans det underlag utifrån vilket Skolinspektionen bedömer studie- och yrkesvägledningen på skolan.

Dokumentstudier

Dokumentstudierna ger en inblick i skolans organisation och arbete med studie- och yrkesvägledning och förbereder inspektörerna för skolbesöket genom att ge underlag för att ställa frågor.

Intervjuer

Vid skolbesöken genomförs intervjuer i grupp och enskilt. Intervju med **rektor** och representant för **huvudmannen** sker separat och utgör ett viktigt underlag för att förstå de strukturer och förutsättningar som finns för verksamheten.

Intervju med **studie- och yrkesvägledare** ger en ökad förståelse för den vägledning som ges på skolan och vilka förutsättningar vägledaren har att följa bestämmelser i skollag och läroplan. **Lärare** i flera ämnen och från flera årskurser på skolan intervjuas i grupp. Dessa intervjuer ger underlag för att ta reda på om studie- och yrkesvägledningen är ett ansvar som delas av alla på skolan.

Elever i årskurs 9 intervjuas i grupp. Elever ur lägre årskurser bidrar med sina erfarenheter genom enkätsvar. I intervjuerna med eleverna kommer inspektörerna åt mer kvalitativa aspekter av de frågor som granskningen ska besvara.

Elevenkäter

Elevenkäterna utgör ett komplement för att få svar på de centrala frågeställningarna och ett jämförelsematerial till det underlag som samlas in vid intervjuerna på skolan.